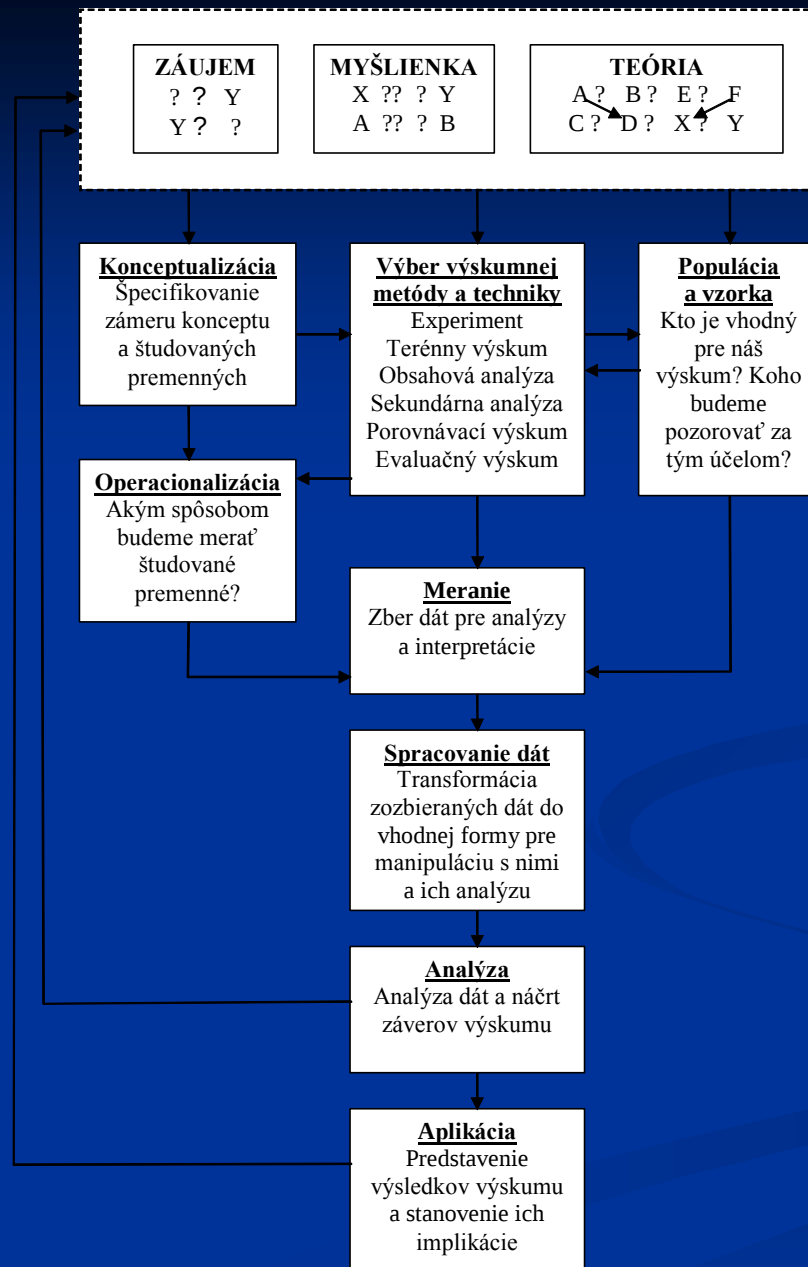

Základy výskumu v sociálnych vedách

Kvantitatívne vs. Kvalitatívne

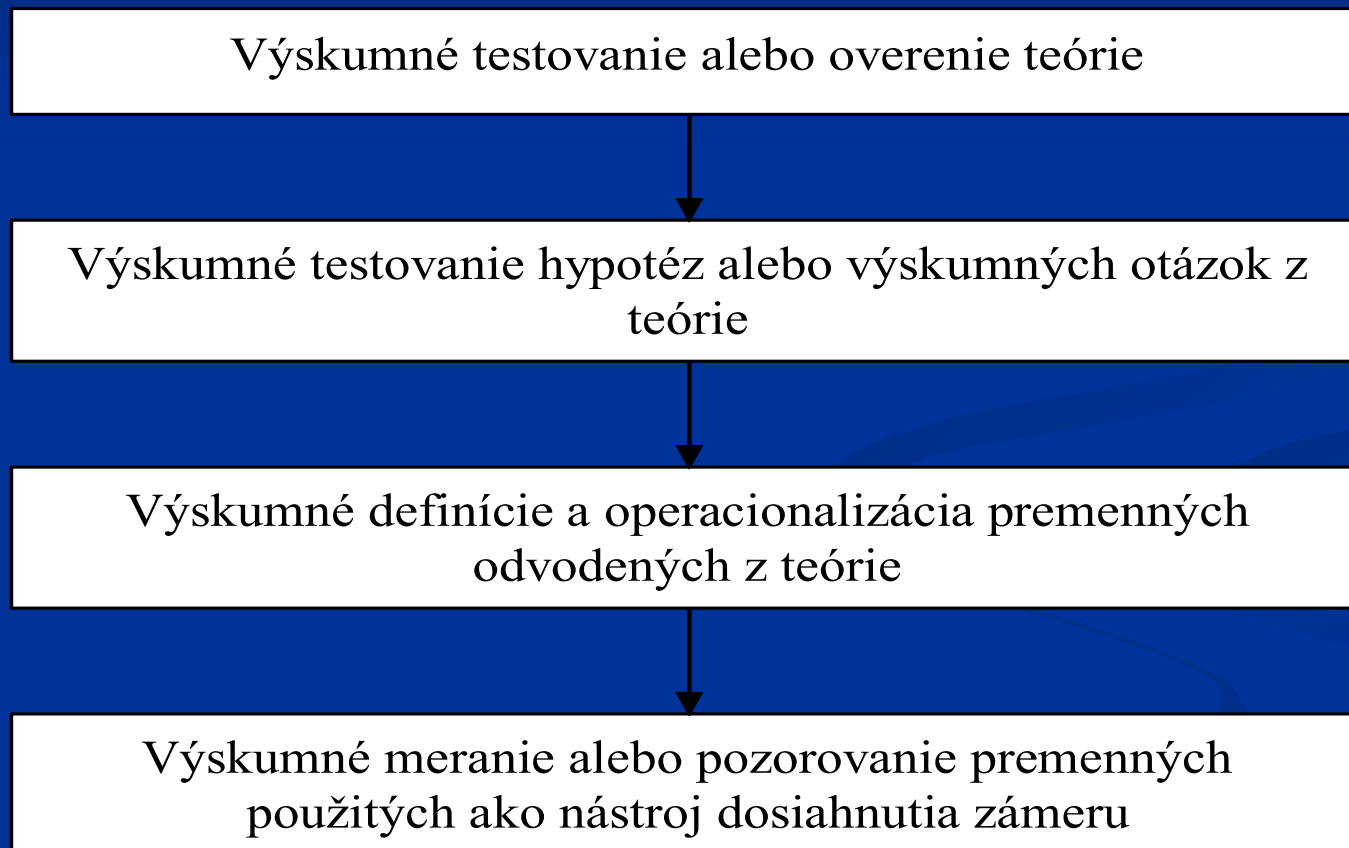
- Cieľ – testovanie hypotéz
- Obmedzený rozsah informácií o veľkom množstve jedincov
- Silná redukcia počtu pozorovaných premenných a vzťahov medzi nimi
- Generalizácia na populáciu je jednoduchá
- Cieľ – vytváranie teórie
- Veľa informácií o veľmi malom počte jedincov
- Silná redukcia počtu sledovaných jedincov
- Generalizácia na populáciu je problematická, niekedy až nemožná

Kvantitavívne vs. Kvalitatívne

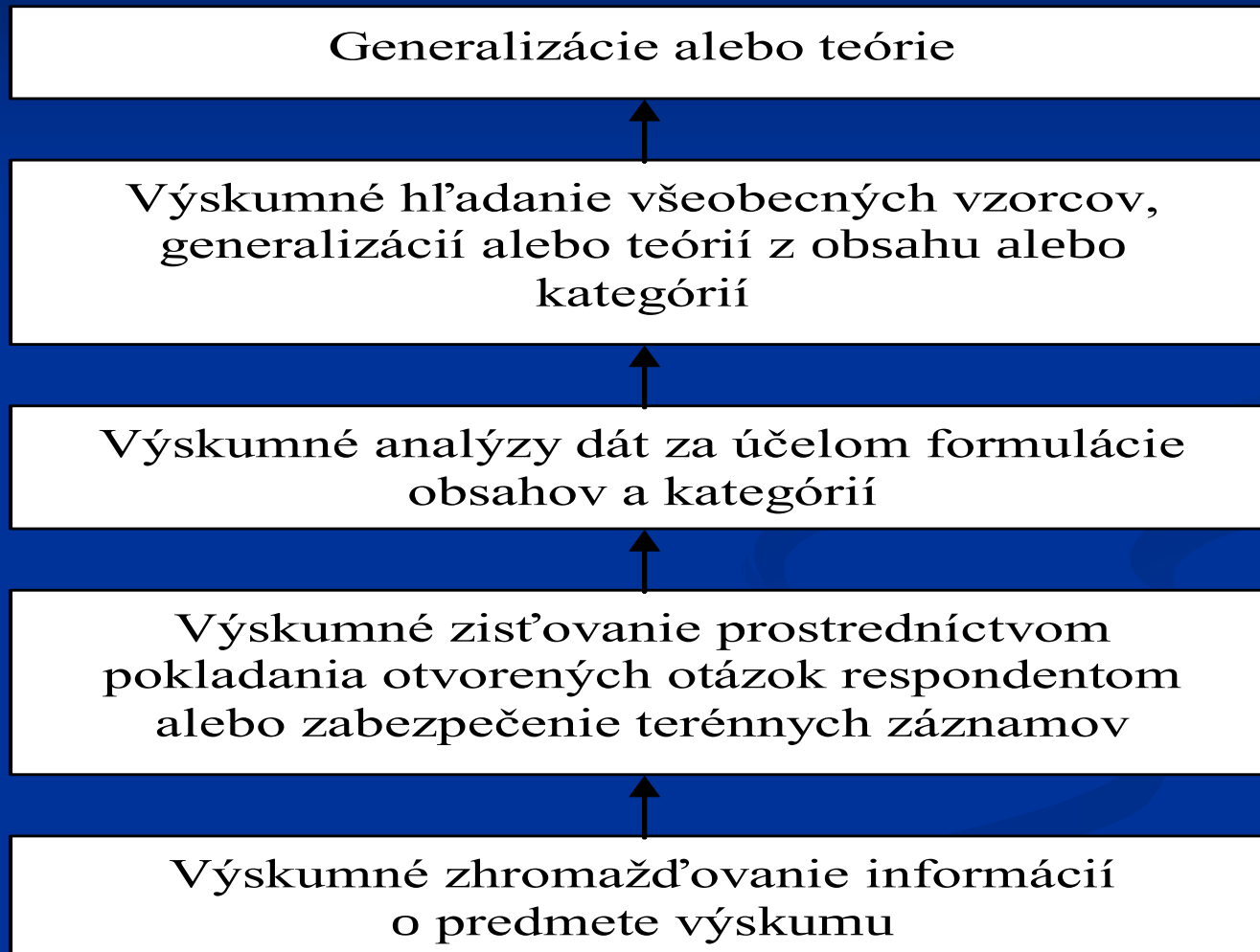
■ Dedukcia

■ Indukcia

Kvantitatívna metóda - dedukcia

Kvalitatívna metóda - indukcia

Výskumné techniky

	Výskumné metódy	
Výskumné techniky	kvantitatívne	kvalitatívne
pozorovanie	áno	áno
rozhovor	áno	áno
dotazník	áno	nie
analýza dokumentov	áno	áno

Pozorovanie

- Zrakové, sluchové
- Výber pozorovaných objektov, miesta času pozorovania, spôsob zaznamenávania informácií

Pozorovanie

- Štandardizované – vopred pripravená kategorizácia
- napr. pri meraní dopravnej situácie na cestách, kde majú anketári vopred pripravené záznamové hárky, do ktorých evidujú typ auta (osobné, nákladné, autobus...), región, z ktorého pochádza automobil (štát, v prípade Slovenska – okres), ale evidujú tiež časové rozpätie, kedy auto prešlo daným úsekom

Pozorovanie

- Neštandardizované – nie je stanovená štruktúra pozorovania, formulár, protokol
- používa najmä pri monografických štúdiách, napr. analýza správania sa futbalových fanúšikov (ENG – gate analysis)

Pozorovanie

- Nezúčastnené – pozorovateľ stojí mimo objektu pozorovania, neparticipuje na skúmanom jave

Pozorovanie

- Zúčastnené – výskumník je v prirodzenom kontakte so skúmanými jednotlivcami
- môže ísť o utajené, príp. neutajené
- John Howard Griffin si nafarbil plet' na čierne a žil ako černochoch v južných štátoch USA (1960)
- Hunter Thompson žil medzi Pekelnými anjelmi, motorkárskym gangom v USA, a študoval ich kultúru (1967)
- etické komplikácie výskumu, ale i ohrozenie zdravia a života výskumníka

Rozhovor

- výskumná technika, pri ktorej v priamom kontakte podáva respondent informácie na danú tému výskumu anketárovi, príp. výskumníkovi
- v štandardizovanej forme (ako predčítavaný záznamový hárok – dotazník)
- neštandardizované interview, kde máme určené len okruhy nášho záujmu, otázky nie sú priamo naformulované, prispôsobujú sa odpovediam respondenta

Rozhovor

- Postupnosť pri dopytovaní sa...
- získame dôveru respondenta prezentovaním výskumného zámeru, zadávateľa výskumu
- postupne predstavíme jadro skúmanej problematiky
- respondenta môžeme občas povzbudiť pri odpovediach (napr. slovami „rozumím“, „áno“, zopakovaním jeho odpovede, prípadne rozvitím problematiky – „mohli by ste to konkrétnejšie popísať“)
- poďakovanie sa za venovaný čas a odpovede

Požiadavky na výskumníka pri rozhovore

- Schopnosť primeranej percepcie respondenta
- Schopnosť počúvať
- Schopnosť empatie
- Schopnosť klásť otázky
- Schopnosť kooperovať a vytvoriť vzťah dôvery

Rozhovor

- veľmi finančne, personálne i časovo nákladná technika zberu dát
- pri potrebe veľkého množstva získaných dát je treba širokú základňu vyškolených anketárov
- na respondentov môže pôsobiť negatívne málo presvedčivé zabezpečenie anonymity

Rozhovor

- pri realizovaní zberu dát rozhovorom sme si istý, že na otázky odpovedal práve pre nás vhodný respondent (nie ako napr. pri dotazníku zaslanom na adresu respondenta, môže tento dotazník vyplniť ktokoľvek z domácnosti)
- pri rozhovore je ťažšie vynechať niektoré otázky, problematiky
- pri porovnaní počtu úspešne dokončených rozhovorov s návratnosťou dotazníkov je početnosť vyššia pri rozhovoroch

Príklad výskumu - kvalitatívny rozhovor

- Pracovná a rodinná prax mladých lekároch (2000)
.pdf – individuálny rozhovor

Diskusné skupiny

- Efekt náhlej inšpirácie
- 6 – 8 účastníkov EU
- 10 – 12 účastníkov USA
- Správny výber respondentov
- Jedna skupina nestačí – atypické výsledky
- Testované boli i miniskupiny (5), skupiny bez moderátora
- Záznam audio+video

- Hlíbkový rozhovor – 1 až 1 ½ hodiny
- Skupinový rozhovor – prejav jedného z respondentov 8 – 10 minút

Dotazník

- najčastejšie používaná technika zberu dát
- vopred presne formulované otázky, ktoré sú pripravené v printovej alebo digitálnej podobe, na ktoré odpovedá samostatne každý respondent
- iba v štandardizovanej forme
- veľmi efektívna technika zberu dát, keďže pri relatívne nízkych nákladoch dokáže výskumník zozbierať veľký počet odpovedí respondentov a taktiež z časového hľadiska sa fáza zberu dát zúži na minimum (hlavne prostredníctvom digitalizácie).

Dotazník

- avšak respondenti môžu v porovnaní s rozhovorom jednoduchšie vynechávať odpovede na niektoré otázky
- výskumník si nemôže byť istý, či na dotazník odpovedal vybraný respondent, alebo niekto z jeho rodinných príslušníkov

Štruktúra dotazníka

- úvodné informácie pre respondentu, v podobe sprievodného listu alebo ako preface dotazníku
- 1. cieľ výskumu, zadávateľ výskumu,
- 2. ubezpečenie respondenta o anonymite,
- 3. požiadanie o pravdivé a vyčerpávajúce odpovede,
- 4. inštrukcia vyplňania dotazníka,
- 5. motivácia respondenta vyplniť dotazník

Štruktúra dotazníka

- vstupné otázky – jednoduché otázky, ktoré sa týkajú napr. jeho bývania, domácnosti, zdravia, práce
- meritórne otázky – otázky, ktoré zisťujú informácie o výskumnej problematike, ktoré sú prípadne chýlostivé a venované privátnej oblasti života respondenta

Štruktúra dotazníka

- demografické znaky – pohlavie, vek, vzdelanie, kraj, národnosť, veľkosť obce/mesta, ďalej sa môže zisťovať napr. náboženská príslušnosť, príjem respondenta
- poďakovanie za venovaný čas a presné zodpovedanie všetkých otázok

Analýza dokumentov

- skúmanie takých dokumentov, ktoré neboli vytvorené pre účely nášho výskumu
- štatistiky,
- dáta zo sčítania ľudu,
- policajné záznamy,
- noviny, časopisy, knihy

Analýza dokumentov

- plagáty,
- denníky,
- texty piesní,
- webové stránky, blogy, diskusie na chate,
- archívny materiál podnikov, organizácií, cirkví,
- nahrávky z rádia, televízie

Analýza dokumentov

- verejné a privátne
- písané, obrazové a fonetické
- jednorazové, príležitostné a pravidelné

Analýza dokumentov

- Kvantitatívna metóda - obsahová analýza
- musíme si vopred definovať kvantitatívne jednotky, ktorými budeme merať rozsah informácií v dokumente
- záznamové jednotky, napríklad: spočítame koľkokrát je v dnešných novinách zmienená politická strana AB, koľko cm² na plagátoch propagujúcich nové filmy zaberajú zbrane
- kontextuálne jednotky, nemusia sa nachádzať v pôvodnej podobe priamo v dokumente, ale môžeme ich rozoznať z kontextu. Napríklad pri analýze priestoru venovanému násiliu v novinách, nespočítavane len výskyt slova „násilie“, ale i jeho prezentáciu v rôznych podobách (vražda, lúpež...)

Analýza dokumentov

- Kvalitatívna metóda – štrukturálna analýza
- pri skúmaní dokumentu a interpretácii výsledkov je výskumník zameraný na skrytý obsah a význam zdieľanej informácie
- pri tomto type analýzy sa využívajú skúsenosti a intuícia výskumníka

Softwarová podpora pri kvalitatívnej analýze dát

- Vyhľadávanie/načítavanie v texte: Metamorph, Orbis, Sonar Professional, The Text Collector, WordCuncher, ZyINDEX
- Textoví manažéri: askSAM, Folio VIEWS, Tabletop, MAX
- Kódovanie textu: HyperQual12, Kwalitan, Martin, QUALPRO, The Ethnograph
- Kódovanie a štruktúrovanie textu: AQUAD, ATLAS/ti, HyperRESEARCH, NUD*IST

Výber respondentov do výskumu

- Populáciu (základný súbor) tvoria respondenti, alebo prípady, o ktorých predpokladáme, že môžeme na nich aplikovať naše výskumné otázky, či výskumné hypotézy
- Vzorku (výberový súbor) tvorí skupina jednotiek, ktoré skutočne pozorujeme, skupina respondentov, ktorých sa skutočne spytujeme

Výber respondentov do výskumu

- Techniky založené na
 - a) pravdepodobnostnom výbere
 - b) kvótnom výbere
 - c) inom type výberu

Pravdepodobnostný náhodný výber

- každý element populácie má rovnakú pravdepodobnosť, že bude vybraný do vzorky
- musíme mať k dispozícii zoznam všetkých členov základného súboru (zoznam všetkých študentov univerzity, zamestnancov organizácie, podniku), z ktorého si stanovíme rozsah výberového súboru

Pravdepodobnostný náhodný výber

- Jednoduchý náhodný výber
- Systematický náhodný výber
- Stratifikovaný náhodný výber
- Viacstupňový náhodný výber

Kvótny výber

- Imituje v štruktúre vzorky známe vlastnosti populácie
- Pri celoslovenských výskumoch sa používa najčastejšie týchto 6 kvótnych znakov, podľa ktorých sa zmenší populácia do vzorky:
 - pohlavie
 - vek
 - vzdelanie
 - kraj
 - veľkosť obce
 - národnosť

Iné typy výberu

- Zámerný (účelový) výber
- Snowball technique
- Samovýber

Konštrukcia, formulácia a druhy otázok

- otázka musí byť jasná, presná, nie viaczmyslená (*Aký je Váš príjem?* – mesačný, ročný, hrubý, čistý?)
- otázka musí byť zrozumiteľná, aby ju respondent mohol správne porozumieť (*Ako často pozeráte správy na CNN?* – nie každý respondent vie, čo je CNN)

Konštrukcia, formulácia a druhy otázok

- otázkou sa nemôžeme pýtať na dve veci naraz (*Ste spokojný v práci s pracovným kolektívom a finančným ohodnotením?* – s jedným áno, s druhým nie...ako odpoviem?)
- otázka nemá byť sugestívna (*Volili by ste v budúcich voľbách stranu XY, ktorá práve presadila zníženie daní, zvýšenie plátov a dôchodkov?*)

Konštrukcia, formulácia a druhy otázok

- otázka nemá stavať na informáciách, ktoré respondent nemá, resp. ich nepozná (*Kol'ko hodín týždenne pretelefonuje Vaše dieťa s jeho priateľmi?* – tomuto typu otázok sa vyhneme realizovaním pilotáže)
- otázka nemá byť náročná na pamäť respondenta (*Kol'ko kníh ste prečítali za posledných 12 mesiacov?*)

Konštrukcia, formulácia a druhy otázok

- otázka má byť formulovaná tak, aby bola emocionálne prijateľná, aby bol respondent ochotný odpovedať a necítil ohrozenie jeho súkromia (*Ktoré programy máte nelegálne nainštalované vo Vašom počítači?*)
- otázka nemá navádzať na sociálne žiaduce odpovede (*Pokladáte za vhodné v dnešnej dobe používať ešte fyzické trestanie detí?*)
- otázka musí mať vzťah k výskumnému problému

Konštrukcia, formulácia a druhy otázok

- diskriminabilita (rozlíšiteľnosť) – otázka musí mať minimálne 2 možnosti odpovede (správny príklad: pohlavie – muž/žena; nesprávny príklad: dôverujete vláde? – áno)
- úplnosť – ku každému stavu javu musí existovať možnosť odpovede (správny príklad: vzdelanie – základné, stredoškolské, vysokoškolské; nesprávny príklad: kraj – BA, TT, TN, BB, NR, KE)
- jednoznačnosť – dva rôzne varianty odpovede nemôžu vyjadrovať rovnaký stav javu (správny príklad: počet detí – žiadne, 1-2 deti, 3-4, deti, 5 a viac detí; nesprávny príklad: vek – 18-25 rokov, 25-30 rokov, 30-35 rokov... – chybné varianty odpovedí, ktorý si vyberie 25 a 30-ročný respondent?)

Konštrukcia, formulácia a druhy otázok

Zatvorené otázky:

Aké máte ukončené vzdelanie?

1. základné
2. stredoškolské bez maturity
3. stredoškolské s maturitou
4. vysokoškolské

Konštrukcia, formulácia a druhy otázok

Polootvorené otázky

Ktoré druhy športu ste aktívne vykonávali do veku 18 rokov?

1. *futbal*
2. *hokej*
3. *tenis*
4. *volejbal*
5. *iné.....*
6. *žiadny*

Konštrukcia, formulácia a druhy otázok

Otvorené otázky

Ak ste v predchádzajúcej otázke vyjadrili negatívnu skúsenosť s danými výrobkami, uveďte v krátkosti o aké nedostatky sa jednalo:.....

.....

.....

Konštrukcia, formulácia a druhy otázok

- priame otázky (*Akého ste vierovyznania?*)
- nepriame otázky - projekčné, anekdotické otázky a test nedokončených viet

Konštrukcia, formulácia a druhy otázok

- V **projekčných otázkach** sa nepýtame respondenta na jeho vlastné názory, ale fiktívne na postoje iných osôb, vymyslených postáv. Veríme však, že v skutočnosti respondent premietne do tejto odpovedi jeho vlastné názory (*Ak by Váš kamarát pestoval doma marihuanu, napomenuli by ste ho, aby to nerobil?*)

Konštrukcia, formulácia a druhy otázok

- **Anekdoticke otázky** majú formu krátkeho príbehu a respondent sa má vyjadriť, s ktorou možnosťou príbehu súhlasí (*Predstavte si dvoch rodičov, ktorých deti pri hre v okolí domu rozbili okno na blízko stojacom aute. Prvý rodič svoje dieťa za to fyzicky potrestá, druhý rodič svoje dieťa napomenie a zníži mu vreckové. Ktorú z daných dvoch reakcií rodičov považujete za vhodnú?*)

Konštrukcia, formulácia a druhy otázok

- Pri teste nedokončených viet má respondent doplniť vetu ako napr. *Ak si na lavičku v parku sadne vedľa Adama bezdomovec, tak Adam.....*
.....

Konštrukcia, formulácia a druhy otázok

Likertova škála

Súhlasíte s vykonávaním trestu smrti v niektorých krajinách?

1. *celkom súhlasím*
2. *skôr súhlasím*
3. *skôr nesúhlasím*
4. *celkom nesúhlasím*

Konštrukcia, formulácia a druhy otázok

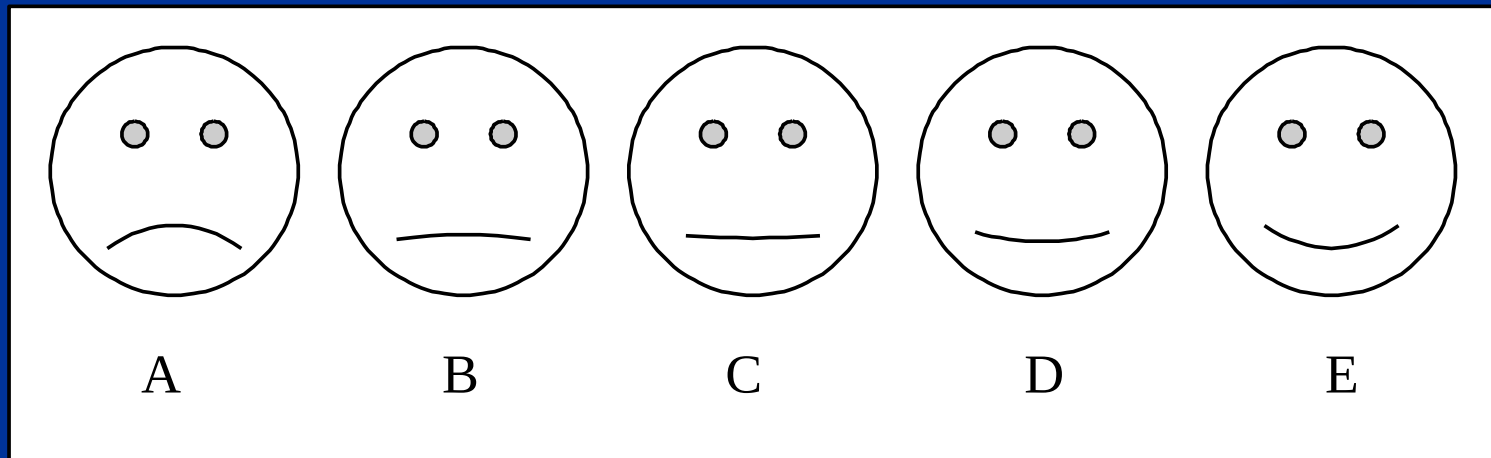
Osgoodova škála (sémantický diferenciál)

Pokladáte vykonávanie trestu smrti za:

<i>Zastaralé</i>	<i>-2</i>	<i>-1</i>	<i>0</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>Moderné</i>
<i>Nevhodné</i>	<i>-2</i>	<i>-1</i>	<i>0</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>Vhodné</i>
<i>Zlé</i>	<i>-2</i>	<i>-1</i>	<i>0</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>Dobré</i>
<i>Neúčinné</i>	<i>-2</i>	<i>-1</i>	<i>0</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>Účinné</i>

Konštrukcia, formulácia a druhy otázok

- pri chýlostivých otázkach
- na čiastočné odreagovanie

Dátové archívy a iné zdroje dát

- Slovenský archív sociálnych dát
- www.sasd.konzum.sk
- Štatistický úrad SR
- www.statistics.sk
- ISSP – International Social Survey Programme
- www.issp.org
- ESS – European Social Survey
- www.europeansocialsurvey.org
- EVS – European Value Study
- www.europeanvalues.nl
- WVS – World Value Survey
- www.worldvaluessurvey.com

Dátové archívy a iné zdroje dát

- EUROSTAT
- www.europa.eu.int/comm/eurostat
- EUROBAROMETER
- www.europa.eu.int/comm/public_opinion
- CESSDA – Council of European Social Science Data Archives
- www.cessda.org
- NESSTAR – Networked European Social Science Tools and Resources
- www.nesstar.org
- ICPSR – Inter-university Consortium for Political and Social Research
- www.icpsr.umich.edu
- IFDO – International Association for Social Science Information Systems and Technology
- www.ifdo.org

Etika v sociálnom výskume

- udržovanie objektivity a integrity vo výskume
- rešpektovanie respondentovho práva na súkromie a dôstojnosť
- ochrana respondenta pred osobným poškodením
- požiadavka na informovaný súhlas zaradenia respondentov do výskumu
- možnosť respondenta skontrolovať identitu výskumníka a účel výskumu
- zvláštna pozornosť opytovaniu sa detí a mladých ľudí
- zachovanie utajenia dát
- www.isa-sociology.org, www.asanet.org, www.esomar.org

Literatúra

- DISMAN, M., 2002: *Jak se vyrábí sociologická znalost*, Karolinum, Praha
- KOLLÁRIK, T., SOLLÁROVÁ, E., 2004: *Metódy sociálnopsychologickej praxe*, Ikar, Bratislava
- STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J., 1999: *Základy kvalitativního výzkumu*, Albert, Boskovice
- SILVERMAN, D., 2005: *Ako robiť kvalitatívny výskum*, Ikar, Bratislava
- HENDL, J., 2005: *Kvalitativní výzkum*, Portál, Praha
- POTÚČEK, M. (ed.), 2006: *Manuál prognostických metod*, SLON, Praha

Ďakujem za pozornosť😊